

**KICHIK BIZNESNING IQTISODIY TARAQQIYOTDAGI O‘RNI: ULARNING MAHALLIY VA
MILLIY IQTISODIYOTGA QO‘SHGAN HISSASI****Tashxodjeyev Abdurasul Abdulmansurovich**

O'zsanoatqurilishbank ATB Qo'qon BXM universal servis menedjeri

Annotatsiya: Ushbu tadqiqotda kichik biznes ham milliy va mahalliy miqyosda iqtisodiy rivojlanishida ahamiyatga ega. Turli mintaqalar va mamlakatlar ma'lumotlarini o'rganish orqali ushbu tadqiqot kichik biznesning iqtisodiy o'sish, ish o'rinlari yaratish, innovatsiyalar va boylik taqsimotiga ta'sirini tahlil qilinadi. Qiyosiy tahlil kichik biznes xususiyatlari, jumladan, ularning hajmi, sanoat taqsimoti va geografik joylashuvi ularning iqtisodiy ta'siriga qanday ta'sir qilishini o'rganadi. Bundan tashqari, tadqiqotda turli sharoitlarda kichik biznesni rivojlantirishga ko'maklashish siyosati va qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining samaradorligi o'rganiladi, ilg'or tajriba va olingan saboqlar aniqlanadi. Ushbu tadqiqot natijalari kichik biznesning iqtisodiy rivojlanishdagi rolini yaxshiroq tushunishga va ularning o'sishi va barqarorligini rag'batlantirishga qaratilgan siyosiy qarorlar qabul qilinishiga yordam berishi kutilmoqda. Oxir oqibat, tadqiqot siyosatchilar, biznes egalari va boshqa manfaatdor tomonlarni iqtisodiy o'sish va farovonlik dvigatellari sifatida kichik biznes salohiyatidan foydalanish uchun foydali ma'lumotlar bilan ta'minlashga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Kichik korxonalar, iqtisodiy rivojlanish, qiyosiy tahlil, mahalliy iqtisodiyot, milliy iqtisodiyot, sohaviy tahlil, mintaqaviy tafovutlar, siyosat oqibatlari, ish bilan bandlik.

Kirish. Albatta, kichik biznesning iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni juda dolzarb va muhim mavzu hisoblanadi, ayniqsa uning innovatsiyalarni rag'batlantirish, aholi bandligini ta'minlash va mahalliy iqtisodiy o'sishdagi ahamiyatini baholab chiqsak, tadqiqotda kichik biznesning pandemiyadan keyin qanday moslashgani va iqtisodiyotning tiklanishiga hissa qo'shgani, ularning mahalliy va milliy miqyosdagi ta'sirini taqqoslab, chuqurroq o'rganishi kerak. U ish o'rinlari yaratish, innovatsiyalar, barqarorlik va jamiyatning faolligi kabi omillarni o'rganib, ularning kengroq iqtisodiy rivojlanish strategiyalariga qo'shgan noyob hissasi haqida tushuncha berishi mumkin.

Kichik biznes iqtisodiy ekotizimlarning asosiy tarkibiy qismi bo'lib, innovatsiyalar va ish o'rinlarini yaratish dvigateli bo'lib xizmat qiladi. Ularning iqtisodiy rivojlanishdagi roli siyosatchilar, olimlar va amaliyotchilarning e'tiborini tobora ortib bormoqda. Kichik biznes o'zgaruvchan bozor sharoitlariga moslashish, qulay imkoniyatlardan foydalanish va mahalliyashtirilgan iqtisodiyotning hayotiyiligiga hissa qo'shishning ajoyib qobiliyatini namoyish etadi. Biroq, ularning iqtisodiy rivojlanishga qo'shgan hissasi, ayniqsa, mahalliy va milliy miqyosdagi qiyosiy ta'siri bo'yicha munozara mavzusi bo'lib qolmoqda. Tadqiqotda kichik biznesning mahalliy va milliy iqtisodiyotga qo'shayotgan turli hissalarini ta'kidlash uchun qiyosiy tahlil o'tkazish orqali iqtisodiy rivojlanishni rag'batlantirishdagi ko'p qirrali rolini o'rganishga qaratilgan. Turli miqyosda faoliyat yuritayotgan kichik biznesning dinamikasi, muammolari va imkoniyatlarini o'rganib, ushbu tadqiqot ularning kengroq iqtisodiy landshaftdagi umumiy ahamiyatini tushunishga yordam beradi.

Mahalliy miqyosda kichik biznes ko‘pincha mahallalarning qon tomiri bo‘lib, iqtisodiy faollikni rag‘batlantiradi, aholi bandligini ta‘minlaydi va ijtimoiy hamjihatlikni mustahkamlaydi. Ularning mavjudligi katta ko‘chalarni jonlantirishga, mahalliy ta‘minot zanjirlarini qo‘llab-quvvatlashga va mahallalarni o‘ziga xos shaxsiyat bilan singdirishga yordam beradi. Bundan tashqari, kichik biznes ko‘pincha mahalliy iste‘molchilarning ehtiyojlari va afzalliklariga ko‘proq javob beradi va shu bilan talabni rag‘batlantiradi va iste‘mol modellarini belgilaydi. Milliy darajada kichik biznes yalpi ichki mahsulotning o‘sishi, innovatsiyalar va raqobatbardoshlik kabi kengroq iqtisodiy maqsadlarga hissa qo‘shadi. Individual hajmiga qaramay, kichik korxonalar birgalikda turli sohalarida iqtisodiy mahsulot va bandlikning muhim qismini tashkil qiladi. Ularning moslashuvchanligi, tadbirkorlik ruhi va innovatsiyalarga moyilligi iqtisodiyotga ta‘sirini qo‘shishga olib keladi.

Shu bilan birga, kichik biznes ko‘plab muammolarga duch keladi, jumladan kapitalga cheklangan kirish, tartibga solish yuklari va yirik korporatsiyalarning raqobatbardosh bosimi. Ushbu to‘siqlar ularning o‘shish traektoriyasiga to‘sqinlik qilishi va to‘liq iqtisodiy salohiyatini ro‘yobga chiqarish qobiliyatiga to‘sqinlik qilishi mumkin. Ushbu muammolar va kengroq iqtisodiy kontekst o‘rtasidagi munosabatlarni tushunish kichik biznes sektorini qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha samarali siyosatni ishlab chiqish uchun muhim ahamiyatga ega. Shu nuqtai nazardan, tadqiqotni kichik biznesning iqtisodiy rivojlanishdagi rolini tahlil qilish, ularning mahalliy ta‘sirini milliy iqtisodiy maqsadlarga qo‘shgan hissasi bilan solishtirishga qiyosiy yondoshadi. Empirik dalillar, nazariy asoslar va amaliy tadqiqotlarni birlashtirgan holda, ushbu tadqiqot kichik biznesning bir nechta miqyosda iqtisodiy ko‘rsatkichlarni yaratish mexanizmlarini batafsil tushunishga yordam beradi.

Ushbu tadqiqot siyosatchilarni, manfaatdor tomonlarni va akademiklarni kichik biznesning iqtisodiy rivojlanishdagi asosiy roli haqida xabardor qilish va tobora dinamik va o‘zaro bog‘langan global iqtisodiyotda ularning o‘sishi va barqarorligini rag‘batlantirish strategiyalarini aniqlashtirishdan iborat bo‘lib, mahalliy va milliy miqyosda iqtisodiy rivojlanishga hissa qo‘shishda kichik biznes duch keladigan muammolarni aniqlash ularning faoliyati va rivojlanish salohiyatiga ta‘sir qiluvchi bir qator omillarni hisobga olishni talab qilinadi. Bu yerda ular tez-tez duch keladigan muammolarning umumiy ko‘rinishi mavjud:

Kapitalga kirish: Mahalliy jamoalardagi kichik biznes ko‘pincha cheklangan garov yoki tajriba tufayli an‘anaviy moliya institutlarining kapitaliga kirishda qiyinchiliklarga duch keladi. Milliy miqyosda kapitalga kirish nisbatan osonroq bo‘lishi mumkin bo‘lsa-da, kichik biznes hali ham moliyalashtirishni ta‘minlashda, ayniqsa iqtisodiy tanazzul paytida yoki yuqori raqobatbardosh tarmoqlarda muammolarga duch kelmoqda.

Normativ yuk: Mahalliy qoidalarga, rayonlashtirish qonunlariga va ruxsatnomalarga rioya qilish kichik biznes uchun mashaqqatli va ko‘p vaqt talab qilishadi, bu esa kirish va kengaytirishga to‘sqinlik qiladi. Milliy miqyosda esa, kichik korxonalar milliy darajada murakkab va tez-tez o‘zgaruvchan tartibga solish muhitiga duch kelishadi, bu muvofiqlikni ta‘minlash uchun katta resurslarni talab qiladi, bu esa kichik korxonalariga nomutanosib ravishda ta‘sir qilishi ko‘rishimiz mumkin.

Bozor raqobati: Mahalliy hamjamiyatlardagi kichik korxonalar arzonroq narxlar va kattaroq marketing resurslarini taklif qiladigan yirik korporatsiyalar yoki zanjirli do‘konlar bilan raqobatlasha olishi mumkin.

Texnologiyani qabul qilish: Cheklangan resurslar va tajriba mahalliy jamoalardagi kichik biznesga samaradorlikni oshirish va mijozlarga erishish uchun yangi texnologiyalar yoki raqamli platformalarni o‘zlashtirishga to‘sqinlik qiladi. Milliy tez texnologik o‘zgarishlar kichik biznes uchun iste‘molchilarning o‘zgaruvchan afzalliklari, kiberxavfsizlik tahdidlari va raqamli marketing strategiyalariga moslashishda qiyinchiliklar tug‘dirishi mumkin.

Ishchilarni yollash va saqlash: Mahalliy jamoalardagi kichik korxonalar cheklangan ish imkoniyatlari yoki yirikroq ish beruvchilarning raqobati tufayli malakali xodimlarni jalb qilish va saqlab qolishda qiynalishadi. Milliy miqyosda ishga qabul qilish va iste‘dodlarni saqlab qolish yuqori maosh, yaxshi imtiyozlar va martaba ko‘tarilishi uchun ko‘proq imkoniyatlar taklif qiladigan yirik korporatsiyalar bilan raqobatlashadigan kichik biznes uchun qiyin bo‘lishi mumkin.

Infratuzilma va logistika: Qishloq yoki chekka hududlarda transport tarmoqlari yoki keng polosali internetga ulanish kabi cheklangan infratuzilma kichik biznesning rivojlanishiga to‘sqinlik qilish zarur. Kichik korxonalar transport, yuk tashish va ta‘minot zanjirini boshqarishda logistika muammolariga duch kelishi lozim, ayniqsa ular bir nechta joyda ishlasa yoki import qilinadigan tovarlarga tayansa.

Bozorlarga kirish: Mahalliy hamjamiyatlardagi kichik bizneslar o‘zlarining o‘shish potentsialini cheklab, yaqin atrofdagi kengroq bozorlarga kirishda qiynaladi. Milliy yoki global bozorlarga chiqish savdo qoidalari, til to‘siqlari va madaniy farqlar kabi to‘siqlar tufayli kichik biznes uchun qiyinchiliklar yuzaga keladi.

Iqtisodiy zarbalarga chidamlilik: Mahalliy hamjamiyatlardagi kichik biznes iqtisodiy tanazzulga, tabiiy ofatlarga yoki iste‘mol xarajatlari va talabiga ta‘sir ko‘rsatadigan boshqa mahalliy buzilishlarga ayniqsa zaif bo‘ladi. Iqtisodiy o‘zgaruvchanlik va iste‘molchilar ishonchining o‘zgarishi milliy darajada kichik biznes uchun jiddiy muammolarni keltirib chiqaradi, bu esa ularni o‘zgaruvchan bozor sharoitlariga tezda moslashishni talab qiladi. Ushbu muammolarni hal qilish uchun mahalliy va milliy miqyosda kichik biznesning noyob ehtiyojlariga moslashtirilgan qo‘llab-quvvatlovchi siyosat, resurslar va tarmoqlarga kirish hamda innovatsion strategiyalar kombinatsiyasi talab etiladi.

Xulosa va takliflar. Xulosa qilib aytganda, kichik biznesning iqtisodiy taraqqiyotdagi o‘rni bo‘yicha olib borilgan qiyosiy tahlil ularning ham mahalliy, ham milliy iqtisodiyotga qo‘shayotgan ko‘p qirrali hissasini yoritib berdi. Ushbu tekshiruv natijasida bir nechta asosiy xulosalar paydo bo‘ladi:

Birinchidan, mahalliy darajada kichik biznes jamiyat hayotiyli va barqarorligini oshirishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Ular ish bilan ta‘minlanishning muhim omili bo‘lib, hayotni qo‘llab-quvvatlovchi va ijtimoiy hamjihatlikni rag‘batlantiradigan ish imkoniyatlarini ta‘minlaydi. Bundan tashqari, kichik korxonalar daromad olish, iste‘mol xarajatlarini rag‘batlantirish va o‘z jamoalarida tadbirkorlik va innovatsiyalarni rivojlantirish orqali mahalliy iqtisodiyotning jonlanishiga hissa qo‘shadi.

Boshqa tomondan, milliy miqyosda kichik biznes umumiy yalpi ichki mahsulot, ish o‘rinlari yaratish va iqtisodiy o‘shishga sezilarli hissa qo‘shib, iqtisodiyotning salmoqli qismini tashkil etadi. Ularning chaqqonligi va moslashuvchanligi ularga o‘zgaruvchan bozor dinamikasiga tezda javob berishga, turli sohalarda innovatsiyalar va raqobatni rivojlantirishga imkon beradi. Bundan tashqari, kichik biznes ko‘pincha milliy iqtisodiy ko‘rsatkichlarga keng qamrovli ta‘sir ko‘rsatishi kerak bo‘lgan kengaytiriladigan startaplar va innovatsion korxonalar uchun asos bo‘lib xizmat qiladi.

Biroq, ularning inkor etib bo‘lmaydigan hissalariga qaramay, kichik biznes mahalliy va milliy darajada o‘shish yo‘lida noyob muammolar va to‘siqlarga duch kelmoqda. Bu muammolarga moliyaviy resurslardan foydalanishning cheklanganligi, tartibga soluvchi yuklar, bozor raqobati va tashqi iqtisodiy zarbalar kiradi. Ushbu muammolarni hal qilish siyosatchilar, biznesni qo‘llab-quvvatlovchi tashkilotlar va boshqa manfaatdor tomonlarning kichik biznes rivojlanishi va o‘shishiga yordam beradigan qulay muhitni yaratish uchun birgalikdagi sa‘y-harakatlarini talab qiladi.

Ushbu xulosalar asosida kichik biznes iqtisodiy rivojlanishning ajralmas sifatida bo‘lib, mahalliy hamjamiyatlarda ham, milliy iqtisodiyotda ham muhim rol o‘ynashi yaqqol ko‘rinib turibdi. Ularning ahamiyatini e‘tirof etgan holda, kichik biznes o‘shishini qo‘llab-quvvatlovchi siyosat va tashabbuslarni amalga oshirish, resurslardan foydalanishni kengaytirish va tadbirkorlikni rivojlantirish zarur. Shunday qilib, biz kichik biznesning barcha imkoniyatlarini qamrab oluvchi va barqaror iqtisodiy rivojlanish, jamiyatlar va davlatlar uchun foydali bo‘lishi uchun to‘liq ishga solishimiz mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Acs, Z., & Armington, C. (2006). *Entrepreneurship, Geography, and American Economic Growth*. Cambridge University Press.
2. Audretsch, D. B., & Keilbach, M. (2004). *Entrepreneurship Capital and Economic Performance*. *Regional Studies*, 38(8), 949-959.
3. Baumol, W. J. (2002). *The Free-Market Innovation Machine: Analyzing the Growth Miracle of Capitalism*. Princeton University Press.
4. Beck, T., Demirgüç-Kunt, A., & Maksimovic, V. (2005). *Financial and Legal Constraints to Growth: Does Firm Size Matter?* *Journal of Finance*, 60(1), 137-177.
5. Birch, D. L. (1979). *The Job Generation Process*. MIT Program on Neighborhood and Regional Change.
6. Carree, M. A., & Thurik, A. R. (2003). *The Impact of Entrepreneurship on Economic Growth*. In Z. J. Acs & D. B. Audretsch (Eds.), *Handbook of Entrepreneurship Research* (pp. 437-471). Springer.
7. Chittenden, F., Hall, G., & Hutchinson, P. (1996). *Small Firm Growth, Access to Capital Markets, and Financial Structure: Review of Issues and an Empirical Investigation*. *Small Business Economics*, 8(1), 59-67.

8. Gibrat, R. (1931). *Les inégalités économiques: applications: aux inégalités des richesses, à la concentration des entreprises, aux populations des villes, aux statistiques des familles, etc.* Recueil Sirey.
9. Hisrich, R. D., Peters, M. P., & Shepherd, D. A. (2017). *Entrepreneurship* (10th ed.). McGraw-Hill Education.
10. Reynolds, P. D., & Curtin, R. T. (2007). *Business Creation in the United States: Panel Study of Entrepreneurial Dynamics II Initial Assessment*. Springer.
11. Shane, S., & Venkataraman, S. (2000). The Promise of Entrepreneurship as a Field of Research. *Academy of Management Review*, 25(1), 217-226.
12. Storey, D. J. (1994). *Understanding the Small Business Sector*. Routledge.
13. Wennekers, S., & Thurik, A. R. (1999). Linking Entrepreneurship and Economic Growth. *Small Business Economics*, 13(1), 27-56.
14. World Bank. (2019). *World Development Indicators*. Retrieved from <https://datacatalog.worldbank.org/dataset/world-development-indicators>